
Dobrovolnictví pro přírodu

**zapojení studentů středních škol
– výukové programy a jejich přesahy**

Hnutí Brontosaurus 2013

Jak dělat akce/programy pro středoškoláky?

- **přednáškové programy pro SŠ**

Tato útlá brožurka – koncepce a metodika programů pro střední školy v oblasti dobrovolnických aktivit, slouží lidem, kteří se chtějí věnovat realizaci přednáškových výukových programů pro střední školy a podporovat zapojení středoškoláků do dobrovolnických akcí v oblasti ochrany přírody a životního prostředí.. Obsahuje krátký popis toho, proč přednáškové programy realizujeme, pak se v ní můžeme dočíst něco o středoškolácích a jaké programy pro ně lze nachystat, aby je bavily a splnily naše cíle, v neposlední řadě se metodika zabývá také osobnostmi a schopnostmi nás, jako lektorů a také našich možností evaluace, tedy hodnocení, programů. Přejeme příjemné a přínosné počtení ☺.

Obsah

1. Co jsou Brontosauří přednáškové programy pro střední školy a k čemu slouží?	4
2. Kdo jsou TI středoškoláci?	4
Pozitivní vlastnosti	4
Negativní vlastnosti.....	5
3. Kdo programy dělá? Aneb lektor, základ všeho!	5
Co by měl lektor zvládat obecně?	6
Co by měl lektor zvládat v akci?	6
4. Jak udělat dobrý program, to je to, oč tu běží!	8
Příprava	9
Cíle	9
Struktura	10
Upoutání a udržení pozornosti.....	11
Co se hodí?.....	11
5. Základní typy vzdělávacích programů	11
Dobrovolnictví - 45 minut	11
Památky - 45 minut	12
Příroda - 45 minut + 45 minut (nástavbová část).....	12
Dobrovolnictví v zahraničí - 45 minut	12
6. Evaluace programu pro střední školy	12
7. Jak se dostat ke školám?	14
Použitá a doporučená literatura a zdroje	15

---

1. Co jsou Brontosauří přednáškové programy pro střední školy a k čemu slouží?

Přednáškové programy HB jsou tematické semináře o dobrovolnictví, památkách a přírodě (konkrétně stromech), které nabízíme středním školám. Tyto programy mají délku nejčastěji čtyřicet pět nebo devadesát minut a jsou vedeny interaktivní formou. Studenti se při nich vždy dozvědí něco málo o HB, pak je zařazena diskuse či aktivity na hlavní téma semináře a nakonec je prostor pro dotazy a pozvánky na naše akce.

Tyto semináře slouží jako propagace HB, ale také jako první kontakt se středoškoláky, kterým chceme představit naše tradiční akce a motivovat je, aby se jich účastnili. Chceme, aby středoškolák navštívil naši jednodenní akci, aby jel na víkendovku a pak také na Prázdniny s Brontosauřem a chceme, aby se mu tam líbilo tak, aby se stal našim členem, začal jezdit pravidelně a nakonec, aby začal organizovat Brontosauří akce na vlastní pěst. Kde ale takového středoškoláka či středoškolačku vzít, kde je najít? Dobrou cestou se zdá být, navštívit středoškoláka přímo v jeho škole a přihlásit se u něj o pozornost tam, kde stejně být musí a zpříjemnit mu tak někdy dlouhé a jednotvárné školní dny.

2. Kdo jsou TI středoškoláci?

Středoškolák není někdo, kdo se na nějaký čas zasekl mezi dětstvím a dospělostí. Tento věk má svá specifika a tímto je jedinečný. Bylo by nesprávné, chovat se ke středoškolákovi jako k přerostlému dítěti, nebo naopak jako k nehotovému dospělému. Pojďme se podívat na to, jací středoškoláci jsou, co je láká a co potřebují.

Pozitivní vlastnosti

Středoškoláci mají několik vlastností, kterých můžeme využít při tvorbě našeho programu a to nejen toho přednáškového. Studenti mají **potřebu být aktivní**, mají potřebu být aktivně zapojeni do toho, co se právě odehrává, mají rádi, když mohou věci okolo sebe ovlivňovat a zasahovat do nich, chtějí být součástí věcí, ne jen pozorovatelé. Je mýtem, že studenti jsou líní a nic je nezajímá. Studenti jsou náchylní k nudě, a to hlavně ve škole, to je pravda, zároveň však tuto nudu k smrti nenávidí. Nenechme je upadnout do nudy a pojďme využít jejich aktivity a pracujeme společně na úkolu, ve kterém studenti vidí smysl a mají potřebu jej plnit. Studenti jsou zároveň velmi **zvědaví**, rádi objevují nové věci a debatují o nich. Jak se říká, studenti v tomto věku **se hledají**. Zjišťují, co je vlastně baví a co ne, co by chtěli dělat, co se jim líbí, formují své zájmy

---

a názory. Pojd'me toho využít, pojd'me zjistit, co studenti chtějí a pojd'me s nimi na tomto pracovat a tím je „**modelovat**“. Studenti jsou velmi tvární a často se upínají k idolům. Pojd'me se stát jejich idolem. To, zda to dokážeme záleží na tom, jací sami jsme a jak dokážeme studentům naslouchat a tvořit pro ně prostor pro jejich tvořivost a realizaci jejich myšlenek.

Negativní vlastnosti

Studenti mají také některé vlastnosti, se kterými bychom měli jednat opatrně a nevytvářet pro ně prostor, protože působí negativně. Ve svém věku se chtějí studenti něčím odlišovat, ale zároveň mívají **strach z jinakosti**. Bojí se, co na jejich nový netradiční účes řeknou spolužačky, mají strach, že když se někdo dozví, že o víkendech jezdí pomáhat své babičce na statek a že je to baví, že se jim ostatní vysmějí. Bojí se, že když řeknou, že je baví matika, kterou všichni nesnáší, že budou za exoty. Pojd'me jim tedy ukázat, že z jinakosti strach mít nemusí, pojd'me je naučit toleranci a pojd'me jim ukázat, že akce Brontosaurů jsou úplně normální. Středoškoláci jsou také často **zaměřeni proti autoritám**. Snaží se jim odporovat, stavět se jim do opozice. Často to ani nemusí myslet vážně a jde jen o jakousi pózu. Na druhou stranu se nechají snadno ovlivňovat svými idoly. Idol totiž nepřikazuje, nezakazuje a neporoučí, tak jak to mnohdy autority dělají, ale je vzorem. Buďme tedy studentům vzorem. Pokud jim budeme pouze přísnou autoritou, neuposlechnou nás a možná nás také vystaví svému negativnímu **impulsivnímu jednání**. Často stává, že středoškoláci obecně mají negativní rozpoložení myslí.

3. Kdo programy dělá? Aneb lektor, základ všeho!

Lektor se v této chvíli stává zástupcem Hnutí Brontosaurus a na jeho schopnostech záleží, zda bude někoho motivovat k zapojení se do naší činnosti. Vybírejme proto lektory s rozvahou. Kde lektory vzít, když na stromech nerostou? Máme několik možností. Uspořádat školení pro lektory středních škol a vybrat někoho z účastníků. Vybrat někoho ze svých řad, z členů HB, kdo má pedagogické zkušenosti a dobré vyjadřovací schopnosti. Zároveň by lektor měl dobře znát svou cílovou skupinu, jinak se může dopustit mnoha významných chyb a zbytečně si zatarasit cestu ke středoškolákům. Vybírejme proto pečlivě, aby nám byl lektor ku prospěchu a ne naopak

---

ke škodě. Prvním vodítkem (ne však jediným!) výběru nám může být také to, že „být lektorem je zábavné!“, kdo si to nemyslí, jen těžko může dobře lektorovat.

Co by měl lektor obecně zvládat?

V případě, že lektor vede program pro Hnutí Brontosaurus, měl by HB dobře znát a souhlasit s jeho posláním a vizemi. Zároveň by měl také být reprezentativní osobou, která dokáže motivovat studenty k zapojení se do aktivit HB, protože to je hlavním cílem těchto programů pro střední školy. Každý lektor by měl také zvládat přípravu svého programu. Měl by být schopen jej samostatně připravit jak po stránce obsahové, včetně stanovování a ověřování cílů, tak po stránce technické, jako je zajištění pomůcek. Na lektory obecně jsou kladeny vyšší nároky na komunikační a vyjadřovací schopnosti, dále také na schopnosti pedagogické, včetně dobré znalosti cílové skupiny a didaktiky.

Co by měl lektor zvládat přímo v akci?

- Mluvené slovo

Lektor mluví pomalu, srozumitelně, nahlas a používá slovník odpovídající cílové skupině. Je vždy dobré ujistit se, zda studenti rozumí, popřípadě, zda slyší i v zadních lavicích apod. Lektor se také vyjadřuje jasně, stručně a fakticky správně.

Dobry lektor zapojuje do programu studenty pomocí otázek k tématu. Volí takové otázky, které se studentů týkají, ale zároveň nejsou příliš osobní. Je žádoucí, aby studenti na tyto otázky odpovídali, nemělo by tedy jít o otázky řečnické, či příliš složité, nebo otázky takové, při kterých se ptáme na fakta, které studenti nemusí znát (v případě, že studenti neznají odpověď na faktickou otázku, mohou znervóznět a pak je jen těžko rozmluvíme). Toho, aby se studenti s námi bavili můžeme dosáhnout tím, že se jich budeme ptát na jejich zážitky, názory, nápady, zkušenosti a tak dále. Otázky vtahují studenty do tématu a stávají se tak aktivní součástí programu, nejen pasivními příjemci informací, a to je výrazným motivačním prvkem.

Lektor používá takové výrazivo, aby jím studentům naznačil, že mohou spolupracovat. Nepoužívá věty jako: „Já jsem si pro vás připravil.“ ale „Pojďme se společně podívat na téma ochrany památek.“ Nepoužívá tak formu Já a Ty, ale My všichni společně. Opět to na studenty působí motivačně.

- Neverbální komunikace

Lektor má své tělo natočeno na třídu, nestojí ke třídě bokem či zády. Lektorova gesta jsou ilustrační, teda taková, která dokreslují mluvené slovo (vyhýbáme se zběsilému mávání rukama).

Zkušený lektor při svém projevu nestojí strnule na místě, ale pohybuje se po třídě. Lektorův pohyb po třídě vyvolává dojem jeho uvolněnosti. Ale nejen to, svým pohybem lektor může vyjadřovat blízkost ke studentům a touto svou blízkostí říká, jsme tady společně. Lektor si však vždy musí od jednotlivých studentů udržovat odstup a neměl by vstupovat do jejich intimní zóny, nebo se dokonce studentů dotýkat (pokud to nevyžaduje program).

Tím, jak se lektor pohybuje po třídě může také eliminovat vznikající hluk - lektor se přiblíží k těm studentům, kteří svým povídáním ruší jeho promluvu (většinou stačí, když se lektor k těmto hlučím studentům pouze přiblíží a oni se utiší, protože vytuší, že se něco děje).

Lektor neustále udržuje se všemi oční kontakt. Nehypnotizuje každého z nich, ale když mluví k celé třídě, přejíždí pohledem všechny studenty a když se baví s jedním studentem, dívá se na něj a občas pohledem obdaří i zbytek třídy, aby se podíval co dělá a aby jim dal najevo, že i oni se mohou zapojit do této debaty lektora a studenta.

- Reagování na aktuální situaci

Lektor by měl být schopen průběžně analyzovat situaci ve třídě a vhodně na ni reagovat. Situaci ve třídě může často korigovat pouze svým pohybem po třídě, gesty, prací s hlasem a kladením otázek. V případě, že někdo ve třídě hlučí, přiblížíme se k němu. V případě, že někdo ve třídě usíná, zapracujeme na své intonaci, zařadíme nějakou perličku k tématu, položíme otázku. V případě, že někdo nedává pozor, přiblížíme se k němu, upoutáme jeho pozornost svou přítomností a můžeme mu položit vhodný dotaz, například - „Co si myslíte o kácení stromů ve městech?“ Tím studenta aktivizujeme a přitom jej nevystavíme žádné trapné situaci. V případě jakýchkoli problémů, které se ve třídě při programu vyskytnou, vždy zachováme chladnou hlavu a snažíme se zjistit, co se děje a jak bychom to mohli řešit, aby to studentům co nejvíce vyhovovalo.

- Jak na trému

V případě, že je zde riziko, že by se mohla objevit tréma, vždy lektora z největší části zachrání jeho příprava. Příprava by neměla mít takovou podobu, že si lektor sepíše slovo od slova, co bude říkat a naplňuje si to minutu po minutě. To naopak lektora příliš svazuje a stresuje. V případě, že mu vypadne jedno slovo, nebo se dostane do skluzu, znervózní. Příprava by naopak měla vypadat velmi volně, měl by v ní být prostor pro změny. Lektor si heslovitě sepíše osnovu činností a témata k hovoru. Ke každému bodu v této přípravě si pak promyslí, co k němu bude říkat. Ke každému bodu si také může napsat jednu větu nebo v bodech, co určitě chce říct. Tuto přípravu, která by se měla vlézt na malou kartičku pak může mít přímo při programu při sobě a kdykoli do ní nahlédnout. Není nikdy na škodu si svůj program vyzkoušet nanečisto na svých kamarádech či rodině (a to nejen kvůli případné trémě, ale třeba také, abychom zjistili, zda náš program má hlavu a patu). Je také dobré pečlivě si připravit začátek lekce, když se ten povede, pak už bude vše dobré. My, jako lektori, víme o tématu více než studenti (to jim samozřejmě nijak nenaznačujeme), ale přistupujeme k nim s tímto vědomím o sobě, a pro to víme, že se nemusíme ničeho bát, protože my jsme tady odborníci. Pak už je to vše jen o naší psychice. Hlavní je uklidnit naše projevy trémy, takže nic nežmoulat v rukou, nesnažit se uhýbat pohledem a neustrnout v jedné poloze na 45 minut. Uvolněme se! Pokud máme velkou trému (což je, jak víme, zbytečné), není dobré v rukou držet papír, aby nebylo vidět, jak se nám klepou ruce. Je fajn mít například tvrdé desky a o ně se opřít a trochu se tak uklidnit. A pak už pomáhá snad jen zkoušet to stále znovu a znovu a na své trémě pracovat. Každý člověk má jinou taktiku na to, jak se trémy zbavit, tady žádné univerzální pravidlo nefunguje, i když vždy pomáhá úsměv ☺.

4. Jak udělat dobrý program, to je to, oč tu běží!

Správný program, by měl obsahovat několik věcí, nad kterými bychom se jako lektori měli zamyslet při jeho tvorbě. Nejprve bychom měli znát **cílovou skupinu** (viz kapitolu 2), pak bychom také měli myslet na **prostředí**, ve kterém bude náš program probíhat. To je v tomto případě nejčastěji školní třída, která má svá specifika, například uspořádání lavic a podobně. Pak bychom také neměli opomenout to, že ke svému programu potřebujeme nějaké **pomůcky**, v tomto případě by mělo jít o pomůcky snadno dostupné a přenositelné. V neposlední řadě bychom měli promyslet **časové možnosti** a také naše **lektorské schopnosti** (viz kapitolu 4). Na co ale musíme myslet vždy a na co

---

se často zapomíná je to, čeho chceme dosáhnout, co je tedy našim **cílem**. Poté zvolíme prostředky a **metody programu**. Podívejme se na to, jak se takový program tvoří a na následujících řádcích se změříme také na cíle a jejich stanovování a metody, které můžeme použít, abychom snáze dosáhli námi stanovených cílů.

Příprava

Příprava je věc, která lektorovi pomůže vytvořit kvalitní program. Měla by obsahovat vše od cílů, metod a poznámek až po krizové varianty, kdyby se něco zvrtilo.

Cíle

První, na co musíme vždy myslet, je cíl. Cíl je potřeba zaměřit na studenty, ne na lektora - tzn. NE - seznámit studenty s aktivitami HB, ale ANO - studenti po skončení semináře budou schopni vyjmenovat, vysvětlit, popsat...např. co je HB, jaký je význam stromů ve městě, jak na památkovou péči apod. Cíl zaměřený na studenta je pro něj aktivizační a také se pak lektorovi lépe měří jeho dosažení. Cíl je nutné mít nastaven tak, abychom ho mohli po skončení semináře změřit při zpětné vazbě a věděli, zda byl dobře nastaven a naplněn, a nebo je třeba jej poupravit. Teprve podle stanoveného cíle plánujeme další kroky programu jako je struktura, aktivity, to, co budeme říkat apod. Člověk by měl mít cíle a vize, k nim pak volit prostředky a pak teprve zjišťovat, co a jak dělat dále. Dobrý program se pozná také podle toho, že lektor ví, co jeho program přinese studentům a toto je také jasné i studentům.

Jak cíle formulovat, aby byly snadno uchopitelné a měřitelné? Cíle formulujeme krátce, nejlépe jednou větou a vztahujeme je ke studentovi. Cíle vždy obsahují aktivizující slovesa. Po formulování cíle je zcela jasné, jak se bude cíl měřit.

- př. dobrý cíl - Student je schopen jmenovat tři stupně ochrany památky v ČR. (nízká kognitivní úroveň myšlenkové operace)

- př. ještě lepší cíl - Student je schopen vyjádřit a komentovat hlavní důvody ochrany stromů ve městě. (vyšší kognitivní úroveň myšlenkové operace)

- př. nejlepší cíl - student je schopen zpracovat projekt na téma...

Dobrý modelový příklad - Student je schopen vyjádřit a komentovat hlavní důvody ochrany stromů ve městě. Pokud má student dle našeho cíle přímo vlastními slovy komentovat to, co se právě dověděl o památkách, je zcela jasné, že nad tím musí zapřemýšlet + pokud ho má komentovat, musí se nad ním zamyslet hlouběji, utvořit si

---

na téma vlastní názor a projevit jej. Pro tvorbu kvalitního vztahu k tématu je tento cíl velmi vhodný.

- př. špatný cíl - seznámit studenty s důvody ochrany stromů ve městě. (zaměřeno na lektora, neměřitelný cíl)

- př. ještě horší cíl - lektor představí stupně ochrany památek. (tzv. uzurpátorský cíl, kterým říkáme Já, Já, Já, jenom Já jsem tady Boss, také neměřitelný cíl)

Špatný modelový příklad - lektor představí stupně ochrany památek. - no, tak je představí, a dál? Co to má dát studentům? Proč to mají znát? Jak je má tato informace zasáhnout? Jak s ní mají naložit? Jak se vůbec dozvíme, zda si něco zapamatovali?

Struktura

Přehledná a jasná struktura napomáhá lektorovi i studentům snáze se orientovat v tématu. Je vždy dobré, aby lektor krátce nastínil strukturu programu při jeho začátku, aby studenti věděli, co je čeká. Jednotlivé body ve struktuře by na sebe měly navazovat - žádný bod by neměl být vytržen od tématu přednášky (tzn. bavíme se o stromech, tak se najednou nezvednu a nebudeme si hrát na čáp ztratil čepičku, protože se to tam vůbec nehodí).

Možná struktura programu, který trvá jednu vyučovací hodinu, tedy 45 minut.

- Představení sebe a organizace, uvedení pravidel - 5 minut
- Icebreaker - 5 minut
- Hlavní sdělení - 10 minut
- Aktivita - 5 - 10 minut
- Shrnutí - 2 minuty
- Dotazy a reflexe - 5 minut
- Pozvánky a rozloučení - 3 minuty

Zbytek času oproti plánu tvoří časovou rezervu. Je dobré mít záložní plán, když nestíháme - vědět, co můžeme vypustit, nebo naopak, když máme zbytečně moc času - co s ním?

Do takto připravené struktury pak vepisujeme konkrétní věci, které budeme dělat, nebo říkat. Toto si pak může lektor sepsat na kartičku a tu mít při semináři u sebe a nahlížet do ní.

Upoutání a udržení pozornosti

Základem je, že aktivita při programu by měla být vždy převážně na straně studentů. I výklad lektora se dá realizovat formou otázek. Lektor si pozornost studentů udržuje i třeba jen tím, že s nimi udržuje oční kontakt, používá doprovodná gesta a pracuje se svým hlasem. Co vždy upoutá pozornost jsou novinky, kratší hry, práce ve skupinách, zajímavé pomůcky, př. práce s krátkým textem (enviro-příběh, historicky lazená povídka... diskuze, otázky k textu); práce s fotkami (různé lokality, poškozené / udržované) a zajímavá prezentace (zařadit fakt boží videa a fotky, méně textu, používat prezí místo power point apod.) a v neposlední řadě také diskuse mezi studenty. Z těchto informací také vyplývá, jaké metody bychom při svém programu měli používat.

Co se hodí?

Často je výhodou, když se programu účastní dva lektori. Jeden program vede a druhý dělá technické zázemí - pouští prezentaci, připravuje pomůcky...zkrátka je prvnímu lektorovi k ruce a na vyžádání také může přispět svým názorem do debaty.

Při přípravě programu je dobré myslet na Rámcový vzdělávací program (RVP) a jeho klíčové kompetence, které bychom měli svým programem také rozvíjet, a také na průřezové téma Environmentální výchova, které reprezentujeme (toto je vhodné zmínit i při domlouvání programu s učitelem či ředitelem školy).

5. Základní typy vzdělávacích programů

Zde jsou zařazeny anotace celkem čtyř programů, které Hnutí Brontosaurus v současnosti realizuje na středních školách. Metodické materiály a pomůcky k jednotlivým programům jsou uloženy na Ústředí HB v Brně, kde je možno si je vyzvednout, nebo požádat o zaslání metodických materiálů elektronicky, a následně je realizovat.

Dobrovolnictví - 45 minut

Program je veden aktivní formou a seznamuje studenty s dobrovolnictvím v ČR. Studenti sami zjišťují, v čem pomoc dobrovolníků spočívá, jaké jsou její klady a přínosy a také, co takové dobrovolnictví stojí. Lektori zároveň nabízí konkrétní činnosti, do kterých se studenti mohou ve svém volném čase zapojovat. Tento program je možno zařadit do výuky například v rámci průřezového tématu osobnostně sociální výchova.

Památky - 45 minut

Program je zacílen na popularizaci dobrovolnické práce pro drobné i větší památky v ČR. Lektori jej vedou aktivní formou, studenti tak sami mohou poznávat krásy i složitosti péče o památky, přiblížit si život na hradech a zámcích a zjistit, co vše taková památka potřebuje. Součástí programu jsou i pozvánky na konkrétní akce na pomoc památkám. Program je možno zařadit například v rámci výuky dějin.

Příroda - 45 minut + 45 minut (nástavbová část)

Program si klade za cíl posílit vztah studentů k přírodnímu prostředí. První část obsahuje informace a aktivity, které vedou k hlubšímu seznámení se s problematikou ochrany stromů v ČR. Ve druhé, nástavbové, části programu studenti navrhnou, pod vedením zkušených lektorů, vlastní projekt pro zlepšení "stromové" situace ve svém okolí. Program lze zařadit do výuky například v rámci průřezového tématu environmentální výchova.

Dobrovolnictví v zahraničí - 45 minut

Program realizují dobrovolnice EVS, které působí na kanceláři Hnutí Brontosaurus. Mají tak zkušenosti nejen s dobrovolnictvím u nás, ale zejména ve svých rodných zemích. Program je zaměřen na řešení environmentální či kulturní tematiky v domovských zemích dobrovolnic, ale také na možnosti dobrovolnických výměnných pobytů. Program je možno realizovat v anglickém jazyce, nebo rodném jazyce našich dobrovolnic.

6. Evaluace programu pro střední školy

Evaluace, čili hodnocení nebo zpětná vazba, je nedílnou součástí každého programu, semináře, pro střední školy. Slouží zejména k tomu, abychom jako lektori zjistili, zda byly naplněny naše cíle a také, abychom případně mohli náš program vylepšovat. Evaluaci může provést lektor sám, jeho kolega, učitel nebo sami studenti.

Lektor může provádět evaluaci bezprostředně pro program, nebo s odstupem času prostřednictvím sebereflexe. Pokud provádí evaluaci lektorský kolega, může se zaměřit nejen na obsah programu, ale také na lektora samotného, na jeho vyjadřovací schopnosti, na jeho gesta a tak dále. Pokud provádí evaluaci učitel ve chvíli, kdy jej o to

---

lektor požádá, může to být také velmi přínosné. Učitel je člověk „zvenku“, který může vidět nedostatky, které lektor sám nemusí vnímat. Učitel navíc svou třídu zná a dokáže tak referovat o kvalitách programu ve vztahu s jeho střídou mnohem podrobněji.

Pokud evaluaci provádí sami studenti, kteří se programu účastnili, může tak lektor získat nejhodnotnější informace. Právě od samotných účastníků zjistí, jak se mu program povedl, jak naplnil své cíle (a zda jsou vůbec správně nastaveny a vede k nim odpovídající cesta) a co si studenti z programu odnáší. Tato zpětná vazba neslouží pouze lektorovi, ale také samotným studentům, a to k tomu, aby se zamysleli nad tím, co právě zažili a co si z toho odnesli, co se naučili a aby sdíleli svůj pohled na věc se svými spolužáky.

Tuto evaluaci pomocí studentů může lektor zařadit na konci svého programu. Způsobů, jakými to může udělat je mnoho. Nejpoužívanějšími druhy hodnocení při těchto programech jsou pohybová a slovní evaluace a pak také písemná. **Pohybová evaluace** je velmi rychlá a můžeme si tak snadno udělat představu o tom, jaký náš program byl. Příkladem této evaluace je: naznačte pohybem ruky na škále, kdy u země je špatný a nad hlavou dobrý, jaký máte z tohoto programu dojem. Pak lektor vybere dva zástupce skupiny „dobrý“ a „špatný“ a vyžádá si krátký komentář. **Slovní evaluace** je podrobnější a mají možnost se při ní konkrétně vyjádřit všichni studenti. Zároveň by měla být studentům dána možnost mlčet, pokud se nechtějí vyjadřovat. Je potřeba, aby zadání pro tuto evaluaci bylo co nejpřesnější, aby mohli studenti snadněji formulovat své pocity a myšlenky a aby v této evaluaci mohl lektor přehledně číst. Důležitá je také instrukce, že při evaluaci mluví jen jeden a odpovídá jen na položené otázky, a nijak nereaguje na své spolužáky. Příkladem může být: každý z vás postupně odpoví na dvě otázky, první je: co byste na tomto programu hodnotili pozitivně a druhou je: co byste nám, jako lektorům doporučili, abychom příště udělali jinak, lépe, kdybychom chtěli uvádět stejný program (můžete si všimnout, že se neptáme na pozitivní a negativní věc, ale na věc pozitivní a doporučení. Tímto tak zabraňujeme tomu, aby studenti bezmyšlenkovitě a bezobsažně kritizovali, ale nutíme je, aby se zamysleli nad nedostatky programu, pojmenovali je a vyjádřili). Dalším příkladem slovní evaluace může být také instrukce: řekněte dvě věci, které si z dnešního programu odnášíte. Otázky můžete pokládat jakékoli, podle toho, co přesně chcete zjistit. Otázky by však měly být maximálně dvě, protože slovní evaluace je náročná na čas a na přemýšlení. **Písemné hodnocení** má tu výhodu, že je trvalé a lektor se k němu může kdykoli vrátit. Jeho

---

nevýhodou je, že se lektor nemůže doptat na to, co je v hodnocení napsáno a nemůže sledovat neverbální projevy hodnotících studentů. Toto hodnocení se také může provádět až s časovým odstupem od programu, zde však klesá návratnost. Možné příklady této evaluace jsou krátké dotazníky. Měli bychom si však dát pozor, aby se při této evaluaci necítili studenti jako u písemky. Dalším druhem evaluace je samozřejmě také to, když se se studenty setkáme na nějaké další jiné akci, kterou navštívili na základě našeho přednáškového programu.

Evaluace by neměla být vnímána jako cosi otravného, co je potřeba udělat na konci každého programu. Evaluace je plnohodnotnou součástí každého programu. Proto je vhodné zařazovat zajímavé a neotřelé způsoby evaluace, které si může tvořit každý lektor sám dle svého vkusu a svých potřeb, nebo se může inspirovat například v knize Cílená zpětná vazba.

7. Jak se dostat ke školám?

Jako nejlepší způsob, jak domluvit program na střední škole se zdá být osobní kontakt s učitelem. Nespornou výhodou je, když učitele dobře známe, je to náš přítel či známý, náš bývalý učitel a podobně. V případě, že nemáme k dispozici učitele z řad našich přátel, zkusíme se poptat, zda naši přátelé nemají mezi svými kamarády učitele, kterého by nám doporučili. Pokud se k žádnému známému učiteli nedopracujeme, nebo už jsme je všechny vyčerpali a chceme zavítat i do jiných škol, máme několik možností, jak je oslovit. Vždy je lepší oslovit konkrétního učitele, než ředitele školy, nebo sekretariát. Některé školy mají seznamy svých učitelů i s kontakty na ně na svých webových stránkách a my jim tak můžeme poslat email s naší nabídkou. Lépe však je vybrat si nějakou školu, zajít tam, vyhledat učitele, který vyučuje předmět, do kterého můžeme náš program zařadit a setkat se s ním osobně a představit mu naši nabídku, buď slovně nebo písemně. Avšak i v tomto případě bývá efektivní takového učitele předem „varovat“ (čti: kontaktovat) emailem. Hromadné emaily či dopisy, inzeráty a reklama příliš nefungují. Čeho můžeme využít je takzvaný „středoškolský agent“. To je středoškolák, kterého známe a který může domluvit program na své škole se svým učitelem, nebo čerstvý maturant, který se spojí se svou bývalou školou a domluví tam seminář, kterého se může i sám účastnit, nebo jej dokonce spolulektorvat.

Co se týče období, ve kterém je vhodné školy s přednáškami oslovit, tak to je zejména před vánocemi, nebo v období maturit. Je to čas, kdy studenti uvádí, že se

---

nejčastěji nudí, protože učitelé s nimi již nemají téměř co probírat a i když mají, všichni jsou už příliš unaveni a mohli by uvítat změnu v podobě Brontosauřího programu. Zejména v období maturit mají školy spoustu práce s přípravami na maturitní zkoušky a uvítají program, který by zabavil studenty mladších ročníků.

Nyní už snad teoreticky víme vše, co potřebujeme, když se chceme pustit do lektorování programů pro střední školy a nezbývá nic víc a nic méně, než to zkusit. Při tomto zkoušení přejme hodně štěstí a mnoho úspěchů.

Použitá a doporučená literatura a zdroje

Blaha, Tomáš; Zemský Marek (2010). *Mladí lidé a dobrovolnictví v oblasti péče o přírodu a kulturní dědictví České republiky* (závěrečná zpráva z výzkumu). Brno: Hnutí Brontosaurus.

Čejková, Ingrid (2013). *Nuda pod lavicí* (diplomová práce). Brno: Masarykova univerzita.

Petty, Geoffrey (2008). *Moderní vyučování*. Praha: Portál.

Reitmayerová, Eva; Broumová, Věra (2007). *Cílená zpětná vazba*. Praha: Portál.

Říčan, Pavel (2004). *Cesta životem*. Praha: Portál.

Vágnerová, Marie (2000). *Vývojová psychologie*. Praha: Portál.

Výstupy ze semináře Hnutí Brontosaurus „*Jak lektorovat programy pro střední školy*“ realizovaného v květnu 2013 v Brně

Vydalo Hnutí Brontosaurus v roce 2013

Vydáno za podpory hlavního města Praha

